

Kamuda Aydınlanma

ETİK ve SAYDAMLIK

Herkes için

CHP

Herkes için

CHP

CHP.org.tr

İçindekiler

ÖNSÖZ	6
1. Etik Kavramı.....	8
1.1 Etik Kavramı.....	9
1.2 Etik Konusunda Ülkemizdeki Kültürel Altyapı	11
1.3 Konuyla İlgili Mevzuat Çalışmaları	12
1.4 Etik Konusunda Uluslararası Standartlar ve Ülkemize Yansımaları	14
2 Saydamlık.....	21
2.1 Saydamlık Kavramı ve Önemi	22
2.2 Bilgi Edinme Hakkı	25
2.3 Denetim ve Hesap Verme Sorumluluğu.....	31
2.3.1 Yasama Denetimi	32
2.3.1.1 Sayıştay	32
2.3.1.2 Meclis Araştırması.....	34
2.3.1.3 Meclis Soruşturması ve Yüce Divan'a Sevk.....	34
2.3.1.4 Gensoru	36
2.3.1.5 Sözlü veya Yazılı Soru	37
2.3.2 Yargı Denetimi	39
2.3.3 İdari Denetim	44
2.3.4 Sivil Denetim.....	46

“... Bir memlekette namuslular da namussuzlar kadar cesur olmadıkça o memlekette kurtuluş yoktur...”

İsmet İNÖNÜ

Önsöz

Her çağdaş ülkenin temel hedefi yurttaşlarının varlıklı, sağlıklı ve mutlu yaşamasını sağlamaktır. Bu amaçları gerçekleştirmek için ortaya konulan ilkeler ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel, etik ve estetik gelişimini sağlamayı hedefler.

Kalkınma sürecinin en önemli grubu işçi, memur, köylülerin mensubu olduğu, bedeni veya fikri çalışmalarını ücret karşılığı arz eden emekçilerdir. Toplumun büyük bir kesimini oluşturan emekçiler, arz yönünden üretimin, talep yönünden tüketimin en önemli aktörü ve sahip oldukları oy gücü ile ülke yönetiminde en büyük söz sahibi olan gruptur. Bu grubun belirleyici olduğu seçimlerle iş başına gelen iktidarların, elde edilen gelirin paylaşımı konusunda emekçilerden yana tavır alması halinde sosyal devlet anlayışı o ülkede yerleşmiş demektir. Ancak, sermayenin oluşumu sürecine tarihsel olarak baktığımızda emekçilerin, özellikle kalkınma sürecinin başında düşük ücret koşullarında, sosyal güvenlikten yoksun olarak çalıştırıldığı ve elde edilen artı değerın siyasi iktidarlar tarafından kalkınmanın finansmanını sağlamak amacıyla sermayedarlara aktarıldığı görülmektedir. Emekçilerin bu fedakarlığının orta ve uzun dönemde anlamlı olması ve en azından çocukları ve torunlarının kendilerinden daha iyi yaşam koşullarına sahip olması gerekir. Emekçilerin yaşam koşullarının iyileşmemesi, hatta daha kötüleşmesi o ülkedeki sömürü düzeni varlığının en önemli belirtisidir.

Toplumsal kalkınmanın sosyal ve bilimsel temelleri, yazarlar, düşünürler, sanatçılar ve bilim insanlarının mensubu olduğu aydınlar tarafından oluşturulur. Sosyal bilimler alanında faaliyet gösteren aydınlar, sınıflar arası ilişkilerin belirlenmesi, yönetim kalitesi ve derinliğinin sağlanması, adil kuralların konulması, manevi duyguların gelişimi ve geçmiş tecrübelerden yararlanılması gibi konularda topluma yol gösterirler. Bilim ve teknoloji alanında ortaya konulan buluşlar ve gelişmeler insan hayatını kolaylaştırmanın ve uluslararası rekabette avantaj sağlamanın en önemli araçlarıdır. Bilim ve teknoloji alanında gelişimin temel koşulu aydınların çalışmalarını tüm baskılardan arındırılmış özgürlük ortamında ortaya koyabilmelerine bağlıdır. Düşünce hayatının gelişimi ülkenin bilim ve kültür geçmişine, aydınlarına verilen değere, eğitimin kalitesine, bilim ve kültür yayınlarının çeşitliliğine ve diğer ülkelerle etkileşimine bağlıdır.

Toplumsal sınıfların üretime yönelik emek ve birikimlerinin organize edilerek üretime yönlendirilmesi sermayedarlar (iş adamları) tarafından yapılır. Yaratıcı gücü ve girişim cesareti ile toplumsal gelişmede önemli bir misyona sahip olan sermayedarlar, kendi aralarında karlılıkla ölçülen acımasız rekabet nedeniyle maliyetlerin düşürülmesi ve ürün fiyatlarının yükseltilmesi baskısı altında tekelleşme eğilimindedir. Sermayedarların faaliyetlerinin toplumsal faydaya yönlendirilmesinin en önemli koşulu piyasalarda tam rekabetin sağlanması ve tekelleşmenin önlenmesiyle olur.

Demokratik ülkelerde toplumsal kalkınmanın üç önemli aktörü olan emekçiler, aydınlar ve sermayedarlar, gelirin elde edilmesi ve dağıtılması konusunda tüm süreci yönetmeleri amacıyla kamu yöneticilerini seçer. Kamu yöneticileri seçimle işbaşına gelen siyasetçilerle bunların atadıkları üst düzey memurlardan oluşur. Kamu yöneticileri aldıkları kararlarla diğer üç toplumsal sınıfın-aktörün ilişkilerini ve gelişmelerini belirlemeleri nedeniyle ülkelerin gelişiminin-kalkınmasının bel kemiğini oluşturur.

Yakın tarihin ideolojik ve felsefi akımları bu aktörlerin ilişkileri ve mücadeleleri üzerine inşa edilmiştir. Emekçilerin ve aydınların tarihsel olarak güçlü olduğu ülkelerde sosyal devlet anlayışı da güçlü olmuştur. Bu grubun sınıf bilincine ulaşamadığı ve örgütlenemediği ülkelerde ise sermayedar-kamu yöneticisi işbirliği ile emeğin sömürülmesi daha kolay olmuştur. Bu işbirliğinin doğal sonucu, kamu yöneticilerinin yozlaşması ve yolsuzluklarının yaygınlaşmasıdır.

Ülkelerin sosyal ve ekonomik gelişimi ile yolsuzluklar arasında ters orantılı ve güçlü bir ilişki olduğu bilimsel çalışmalarla ispatlanmıştır. Yolsuzlukların yaygın olduğu ülkelerde sermayedarların işbirliği yaptığı kamu yöneticileri, kendilerini seçen halkın bilgilenererek düzeni değiştirmelerini önlemek amacıyla kamu gücünü kullanarak aydınlar üzerinde uyguladıkları baskılar ile sermayedarları kullanarak verilen ödüller sayesinde aydınlanmayı engellemeye çalışır. Milli ve manevi duygular bu demir yumruğun kadife eldiveni olarak kullanılır. Emeği sömürülen çalışanlar, yoksullar, korunmaya muhtaçlar, dürüst yöneticiler, namuslu aydınlar ve rekabet etmeye çalışan korumasız sermayedarlar yolsuzluğun yarattığı toplumsal yükü omuzlarında taşır.

Ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınmasını engelleyen kötü yönetimin en ağır sonucu olan yolsuzluklar ortadan kaldırılmadan bir ülkenin kalkınması mümkün olmadığından, yolsuzluk ve kötü yönetimle mücadele öncelikle ele alınması gereken bir konudur. Toplumlari içten içe çürüterek kalkınma yarışında geri bırakan yolsuzluk hastalığıyla en etkin mücadele etik ve saydamlık kavramlarının toplum içinde kurumsallaşmasıyla sağlanır.

The background of the entire page is a repeating pattern of lightbulbs. Each lightbulb is a simple line drawing with a textured, filament-like interior. The pattern is arranged in a grid that is slightly offset from one row to the next, creating a tessellated effect. The color of the background and the lightbulbs is a warm, golden-yellow.

I. Etik

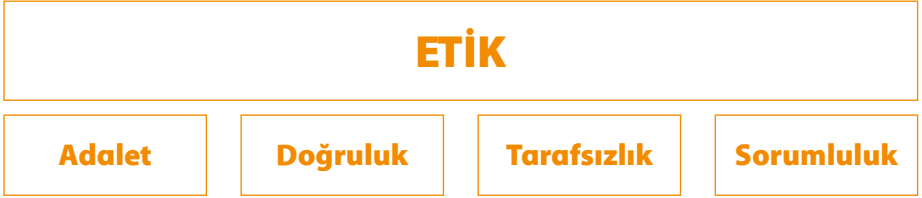
1.1- Etik Kavramı

Yunanca töre (ethos) kelimesinden türetilmiş olan etik kavramı, genel kabul görmüş şekliyle, evrensel ahlak kurallarının bütünüdür. Ahlak kuralları toplumdan topluma farklılık gösterebilir, ancak etik kurallar insanı diğer canlılardan ayıran değerler bütünüdür. Bu anlamda ahlak yerel, etik evrenseldir. Her toplumun değer yargılarına uygun olarak, ahlaki kurallar genellikle sevap, günah, ayıp gibi teşvikler veya sosyal yaptırımlar aracılığıyla nesilden nesile aktarılabilmiştir. Bununla birlikte, yolsuzluk, hırsızlık, ayrımcılık ve kayırmacılık gibi toplumu içten içe çürüten etik değerlere aykırı davranışlar suç olarak kabul edilmiş ve yaptırımlarla teminat altına alınmıştır.

Etik değerlerin, tıptan siyasete kadar çok geniş bir yelpazeyi içerse de, toplumun her kesimini ilgilendirdiği kadarıyla, aşağıdaki başlıklardan oluştuğunu ileri sürmek mümkündür:

- Adalet (hakça davranma),
- Doğruluk - Dürüstlük (içi - dışı bir olma, hilesiz olma),
- Tarafsızlık (nesnel davranma, liyakati esas alma),
- Sorumluluk (bencillik ve kişisel çıkarlardan uzak olma, sorumlu davranma).

Şekil 2: Etik Kavramının Bileşenleri

Özellikle kamu yönetimi açısından bakıldığında etik, kamu çalışanlarının dürüstlüğü ve davranışları temelinde ele alınabilir. Ancak, Türkiye gibi ülkelerde konunun, kamu kurumlarındaki işleyiş ya da bürokratların seçimi ve yetiştirilmesine ilişkin süreçlerden ayrı değerlendirilmesi mümkün değildir. Kamu hizmeti alan vatandaş, devletle olan ilişkilerinde kendisine eşit, adil ve tarafsız davranıldığını düşünmelidir. Bütün bu süreçler konuyla ilgili kültürel, tarihsel ve sosyolojik etkilerle birleştiğinde durum çok boyutlu bir aşamaya gelmektedir.

Kamu kavramını, toplumun kendini yönetmek ve örgütlenmek üzere bir takım organlar ve bunların kendi içindeki etkileşiminden oluşan bir bütün olarak tanımlamak mümkündür. Kamu görevlilerinin etik anlayışı ise, kamuya duyulan güvenin ve dolayısıyla toplumdaki adalet duygusunun yerleşmesi açısından hayati önemdedir. Ancak kamu görevlilerinin, mesleklerinin etik boyutunun, siyasi liderlik, hukuki alt yapı, demokratik katılım ve özellikle basın denetimi olmaksızın olgunlaşması ise mümkün değildir. Bu nedenle özellikle kamu yönetimine ilişkin etik tartışmalarına bürokrasi, siyaset, iş dünyası, yargı ve basının da dahil edilmesi gerekmektedir.

***Yolsuzluğu kim yaparsa yapsın,
herkesin üzerine aynı kararlılıkla
gitmek zorundayız***

**Kemal KILIÇDAROĞLU
CHP Genel Başkanı**

Etik kurallar, birlikte yaşamının, hakkın, adaletin, sosyal ve ekonomik barışın temelini oluşturmaktadır. Etik olmayan davranışları engellemeye yönelik siyasi veya idari denetim mekanizmaları zaafa uğradığında, yolsuzluk, suiistimal ve kayırmacılık yaygınlaşır ve alınan kararların normu haline gelir. Bu durumun uzun sürmesi halinde toplumun etik değerleri yozlaşır ve yurttaşlar da bir süre sonra yolsuzluklara tepki vermemeye başlar.

Bu sosyolojik kaos hali olabilecek en tehlikeli durumdur. Doğal afetler, salgın hastalıklar ve savaşlar gibi kargaşa halleri belirli bir dönemde olur ve biter. Halk bu tür acılar ve felaketlerden toplumsal dayanışma duygusuyla kurtulur. Ancak yolsuzluk, suiistimal ve ayrımcılık gibi olguların toplum hayatına yavaş yavaş yerleşmeye başlaması, insanların birlikte yaşama duygusunu ortadan kaldırır. Bu durum orta vadede sosyal çalkantılara neden olarak bölünme, radikalleşme, yoksullaşma gibi ağır sosyal ve siyasi sonuçlara yol açar.

Yukarıda belirtilen sosyolojik gerçekler nedeniyle, çağdaş ülkeler etik değerleri teminat altına almak amacıyla hukuki düzenlemeler getirmişlerdir. Ancak, siyasi irade ile desteklenmeyen ve sivil denetimle kontrol edilmeyen hiçbir düzenlemenin pratikte bir değeri yoktur.

1.2- Etik Konusunda Ülkemizdeki Kültürel Altyapı

Etik kurallar diğer tüm hukuk kurallarında olduğu gibi ait olduğu toplumun değer yargılarıyla şekillenir. Toplumun değer yargılarını din, örf, adet, gelenekler, iklim, coğrafya ile birlikte temelde sınıfsal ve ekonomik ilişkiler belirler.

Halkımızın dini, gelenekleri, örf ve adetleri etik kuralların uygulanması açısından son derece olumlu bir zemin yaratmaktadır. Kuran-ı Kerim ayetlerinin hemen hemen tamamı bireysel ve sosyal etik üzerine hükümler içermektedir. Bunun en güzel örneği Bakara Suresi'nin 188. ayetinde bulunmaktadır. Bu ayette; " ... Aranızda birbirinizin mallarını haksız yere yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını bile bile günaha girerek yemek için onları hakimlere (rüşvet olarak) vermeyin..." hükmü ile rüşvet ve yolsuzluk yasaklanarak büyük günahlar arasında sayılmıştır.

Tarihimiz ve kültürümüz, toplumsal yaşamda etik kuralların güzel örnekleri ile doludur. "Beyt-ül malın/devlet hazinesinin kutsallığı", "tüyü bitmemiş yetimin hakkı" gibi kavramlar bu konudaki toplumsal hassasiyetimizi yansıtmaktadır. Ancak, birçok toplumsal değerimizde olduğu gibi etik değerlerimiz de son yıllarda erozyona uğratılmıştır.

Toplumsal değerlerin erozyona uğratılmasının en önemli yöntemi rasyonalizasyon (akla uygun hale getirme) yolu ile gayri ahlaki davranışların normal davranışlar, hatta iyi davranışlar gibi gösterilmesidir. Türkiye'de özellikle 1980 sonrası yaygınlaşmaya başlayan, "yiyor ama çalışıyor", "rüşvet kamu yönetimi çarklarının dönmesi için sürülen yağdır", "domuzdan kaç kıl koparsan kârdır" gibi algılar etik kuralların yerleşmesinin önündeki en önemli engeldir.

Peygamber Efendimizin de bu konuya ilişkin birçok hadisi bulunmaktadır. Bu hadislerden birinde, "Allah; rüşvet verene, rüşvet alana ve ikisi arasında aracılık edene lanet etsin" buyurmaktadır.¹

Etik kuralların yok edilmesinin en acımasız ve ahlaksız yolu ise toplumun manevi duygularını istismar etmektir. Ne yazık ki ülkemizde de "Amaca giden yolda her şey mubahtır" düşüncesi ile toplumun manevi inançlarını istismar eden siyaset anlayışı yaygınlaşmıştır.

¹ Tirmizi, Ahkam 9.

Allah'a inanç, kul ile Allah arasında en masum, en temiz ilişkidir. Bu masum ilişkinin siyaset meydanlarında kullanılması etik ile ilgili tüm ilkelere aykırıdır. Halkımızın kutsal duyguları istismar edilerek yolsuzluklar toplumun gözünden kaçırılmakta ve toplum içten içe çürütülmektedir. CHP'nin sarsılmaz ilkesi olan laikliğin önemi asıl burada ortaya çıkmaktadır. Sadece bu nedenle bile laiklik, yüce dinimizi hırsızlardan, yolsuzluk yapanlardan, bezirganlardan ve mürtecilerden korumak için vazgeçilmez bir ilkedir.

***Yoksulun sırtından doyan doyana,
Bunu gören yürek nasıl dayana,
Yiğit muhtaç olmuş kuru soğana.
Bilmem söylesem mi?
Söylemem mi?***

Mahsuni Şerif

İnsanlar sevapları Allah rızası için işler. Günahlardan Allah korkusu için uzak durur. Bir siyasal partinin veya herhangi bir cemaatin oy veya çıkar amaçlı olarak bu duyguları kullanması, Allah rızası için yapılması gereken şeyleri kişisel veya kurumsal çıkarlara alet etmesi ve daha sonra da Allah rızası için oy istemesi veya kendisine oy verilmesinin sevap olacağını ima etmesi, İslam dininde en büyük günah kabul edilen "şirk" yani Allah'a ortak koşmaktır.²

Haksız kazanç elde edenlerden hesap sormak yerine, insanların tertemiz inançlarını kullanarak toplumu etnik ve dini temelde ayrıştırmak suretiyle gündem değiştirerek yolsuzlukları örtbas etmek bu ülkeye verilebilecek en büyük zararlardan birisidir.

1.3- Konuyla İlgili Mevzuat Çalışmaları

Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de etik olmayan davranışları hukuk çerçevesinde yaptırıma bağlayan hükümler mevcuttur. Kamu görevlilerince başka kanunlarda ceza yaptırımına bağlanmamış etik kurallara uyulma zorunluluğunu getiren ilk düzenleme olan "5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulmasına İlişkin Kanun" 25 Mayıs 2004 tarihinde yasalaştırılmıştır. Söz konusu düzenleme, IMF'nin gözden geçirme programında yer alan ve 5 Nisan 2003 tarihli mektubunda dile getirdiği yasalardan biri olup, OECD tarafından 1998 yılında yayımlanan "Kamu Yönetiminde Etik İlkeler" başlıklı tavsiye kararında da "üye ülkelerin,

² "Eğer bize oy vermezseniz bu dünyanızı da ahretinizi de yakarsınız" seçimlerde söylem olarak kullanılmıştır.

kamu hizmetlerinde etik davranış ilkelerini hayata geçirmek amacıyla, iyi işleyen kurumsal yapılar oluşturmaları ve gerekli diğer tedbirleri almaları" önerisine dayanmaktadır. 2001 yılında yaşanan mali krizin ardından başlatılan yapısal reformlar çerçevesinde planlanan yasal düzenleme, uluslararası kuruluşların ısrarlı takibiyle 2004 yılında çıkarılabilmektedir.

Yasanın görüşülmesi sırasında CHP yasaya tam destek vermiş ve başta siyasi etik, dokunulmazlıklar ile milletvekillerinin mal bildirimine ilişkin konuları yasa kapsamına aldirmek için mücadele etmiştir. CHP, bu yasa kapsamına silahlı kuvvetler ve yüksek yargıyı da dahil etmek istemiştir. Ancak, bu önerilerin tamamı AKP milletvekillerinin oyları ile reddedilmiştir.

CHP'nin siyasi etik kurallarının tasarısı içerisinde olmaması eleştirilerine karşı dönemin Devlet Bakanı Beşir ATALAY; "... siyasi etik yasının çıkmasını kendilerinin de çok istediğini, ancak bu tasarının bir Hükümet tasarısı olarak değil bir Parlamento çalışması olarak yapılması gerektiğini ..." belirtmiştir. 2004 yılında Beşir ATALAY tarafından söz verilen Siyasi Etik Kanunu aynen milletvekili dokunulmazlıklarında olduğu gibi rafa kaldırılmıştır. Tüm bu olumsuz koşullara ve eksikliklere rağmen CHP ehven-i şer anlayışıyla 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulmasına ilişkin Kanun'a tam destek vermiştir.

Ancak, AKP hükümetince kerhen çıkarıldığı anlaşılan etik yasası Başbakanlık tarafından yayınlanan 13 Nisan 2005 tarihli Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'le işleme hale getirilmiştir.

Siyasi etik kurulu kurulacak, Siyasi Etik/Ahlak yasası çıkartılarak milletvekillerinin yapamayacakları işler yeniden belirlenecektir.

CHP Programından

CHP'nin siyasi etikle ilgili mücadelesini anlamak açısından aşağıda yer alan olay iyi bir örnek teşkil etmektedir:

İstanbul ilinde birçok bakıma muhtaç ve yaşlı insana Darülaceze sahip çıkmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Darülaceze'nin yaşlı bakım işi son 4 yıldır ihale kanununa aykırı bir biçimde el altından Deniz Feneri E.V. davasının fail şirketlerinden olan Merkez Medya Grubu'na (Kanal 7) verilmektedir. Burada bakım altında bulunan ve akli melekelerini

kaybetmiş olan yaşlı vatandaşların, Merkez Medya çalışanları tarafından otobüslerle oy kullanmaya taşındığı ve adını bile hatırlamayacak derecede hasta ve yaşlı olan bu insanların kendilerini getirenler tarafından AKP'ye oy vermeye zorlandığı tutanaklarla tespit edilmiştir.³

Etik kurallara uyulmamasının en belirgin sonucu yolsuzluk, rüşvet gibi olayların yaygınlaşması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizin yapısal sorunu haline gelen yolsuzluk konusunda siyasi, ekonomik ve hukuksal zeminin tarafsızca analiz edilmesi gerekmektedir. Bu konular çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ayrı başlıklar altında detaylı olarak ele alınacaktır.

Yolsuzlukla mücadelenin, her siyasi partinin temel önceliği olması gerekmektedir. Yolsuzlukların yaygın olduğu bir ülkede ekonomik kalkınma ve gelir dağılımında adaleti sağlamak, yoksullukla mücadele etmek, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlikte yol almak mümkün değildir. Yolsuzluk ve kötü yönetim tüm bu ortak hedefleri bozucu etkiler gösterir. Yapılan tüm uluslararası çalışmalar yolsuzluk ile yukarıda belirtilen toplumsal gelişmişlik göstergeleri arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Yani, toplumlar şeffaflaştıkça zenginleşmekte, zenginleştikçe demokrasilerini geliştirmektedir.

1.4- Etik Konusunda Uluslararası Standartlar ve Ülkemize Yansımaları

Birlikte yaşamamanın temelini oluşturan etik kurallar bütünü, çağdaş dünyada hemen hemen her meslek grubu için ayrı ayrı tanımlanmıştır. Etik kuralların, toplumların hayatına yerleşmesi ve evrensel kurallar haline gelmesi amacıyla başta Avrupa Birliği, Dünya Bankası ve OECD olmak üzere birçok uluslararası kuruluş çalışmalar yapmakta ve bu amaçla standartlar yayınlamaktadır.

1990'lı yılların başlarından itibaren ABD, Japonya ve İngiltere gibi güçlü ekonomilere sahip ülkelerde, etik kurallara uymayan özel sektör ve kamu yöneticilerinin gayri ahlaki davranışları dolayısıyla kamu kaynaklarının ve özel fonların zarar görmesi, uluslararası geçerliliği olan etik kuralların oluşturulması amacıyla önemli çabalar sarf edilmesine sebep olmuştur.

³Darülaceze'de kalan ve akli melekeleri yerinde olmayan yaşlıların temizlik şirketi elemanları tarafından getirilerek oy kullanıldığı Sandık Görevlisi Avukat Handan BAKBAK ve arkadaşları tarafından imza altına alınmış ve bu durum Abbas GÜÇLÜ ile Genç Bakış programında kamu oyu bilgisine sunulmuştur.

Uluslararası alanda etik kurallar ile ilgili; Birleşmiş Milletler Kamu Görevlileri İçin Uluslararası Davranış Kuralları, Avrupa Konseyi – Kamu Görevlileri İçin Model Etik Davranış Kodu, Uluslararası Muhasebe ve Denetim Standartları Etik Kuralları gibi bir dizi düzenleme yapılmıştır.

İyi yönetim ve şeffaflığı artırmak amacıyla kurulan Bakanlık Komisyonu, yolsuzlukla mücadele konularında hemen hemen hiçbir siyasi girişimde bulunmamıştır.
2009 AB İlerleme Raporu'ndan

Ülkemizde, son yıllarda kurumsallaşan yolsuzluk, rüşvet ve etik dışı davranışlar Avrupa Birliği'nin ülkemizle ilgili yayınladığı ilerleme raporlarında da yer almıştır. Kamu alım-satımlarında, siyasetin finansmanında, basın kuruluşları ile hükümet ilişkilerinde ve yolsuzlukla mücadele konusunda birkaç toplantı ve seminer dışında hemen hemen hiçbir siyasi girişimde bulunulmadığı 2009 AB ilerleme raporlarında belirtilmektedir.

Etik ile ilgili konular durumsal (statik) değil süreçsel (dinamik) incelenmelidir. Yolsuzlukla mücadele veya şeffaflık ile ilgili yüzlerce maddelik bir yasaya konulan bir kaç istisna ya da muğlak hüküm ile yasanın kendisi yolsuzlukların kaynağı haline getirilebilir. Örneğin, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kamu alımlarında yolsuzluğu ortadan kaldırmak ve kamu alım mevzuatını Avrupa Birliği standartlarına uyumlaştırmak amacıyla AKP hükümeti öncesi dönemde yasalaştırılmış, ancak bu Kanun AKP döneminde 40 defa değiştirilmiştir.⁴ 4734 sayılı Kanun'un orijinal hali açık ihale ilkesine dayalıdır ve istisnalar (deprem, salgın hastalık, sel gibi olağan üstü haller) haricinde açık ihale yapılması zorunludur. Bu zorunluluğa rağmen, yapılan değişiklikler sonucunda devlet ihalelerinin % 30'u (yaklaşık 100 milyar TL) istisna kapsamında açık ihale yapılmaksızın gerçekleştirilmiştir.

Kamu İhale Kanunu bu tespitinin somut örnekleri ile dolu olup, sakıncalı maddeler uygulamadan örnekler verilerek incelenecektir.

⁴4734 sayılı kanun 18 defa kendi metninde, 22 defa diğer kanunlar vasıtasıyla değiştirilmiştir.

Ülkemizde gün yüzüne çıkarılan yolsuzlukların bir kısmı, uluslararası şirketlerin ülkemizi de ilgilendiren rüşvet skandallarıdır. Bu şirketler Türkiye’de ödedikleri rüşvetlerle ilgili kendi ülkelerinde açılan davalarda savunmalarını; “Türkiye’de rüşvet vermeden iş yapmanın mümkün olmadığı, rüşvetin Türkiye’de iş kültürünün bir parçası olduğu” tezlerine dayandırmışlardır. Bu savunmaların ülkemiz açısından en onur kırıcı olanı, Alman Siemens firmasının

bir yetkilisinin rüşvet davasında, Türkiye ve Suudi Arabistan’a yapılan 13 milyar avroluk satış karşılığında “to grease the wheels – tekerlekleri yağladıklarını” söyleyerek rüşvet verdiklerini kabul etmesidir. Bu olayın devamında BOTAŞ ile ilgili bir soruşturmada, soruşturulan bürokratların Enerji Bakanı’nın (Hilmi GÜLER) kendilerine Siemens marka ürünlerin kullanılması ile ilgili baskı yaptığını itiraf etmelerine, rüşvet konuşmalarının yasal dinleme tutanaklarına girmesine ve suçtan zarar gören bir işadınının suç duyurusunda bulunmasına rağmen aynı Bakan tarafından soruşturmaya izin verilmediği ve Savcılığın da bu karara itiraz etmediği bilgisi eklenince, ülkemizde etik kurallara uyum konusunda durumun vahameti daha net ortaya çıkmaktadır. (Bakınız: Örnek Olay 1)

Alman Siemens firmasının bir yetkilisi rüşvet davasında, Türkiye ve Suudi Arabistan’a yapılan 13 milyar Avro’luk satış karşılığında “Türkiye’de rüşvet vermeden iş yapmanın mümkün olmadığını, rüşvetin Türkiye’de iş kültürünün bir parçası olduğunu ve kendilerinin de Türkiye’de tekerlekleri yağladıklarını” söyleyerek 57 milyon Avro rüşvet verdiklerini kabul etmiştir.

Örnek Olay 1: Siemens Firmasının Türkiye’de Rüşvet Dağıtması

Ankara’da 57 milyon euroluk rüşvet şoku

Mavi Hat operasyonu davası sanıklarından işadami Rubil Gökdemir BOTAŞ ihalelerinde Siemens ekipmanlarının kullanılması için dayatma yapıldığını öne sürdü ve “Türkiye’de dağıtılan 57 milyon euro rüşvet kimlere gitti, araştırılmalı” dedi.

Tam da Almanya’da Siemens ile ilgili rüşvet davası sürerken ve bazı Siemens çalışanlarının Türkiye dahil 20 ülkede 2,1 milyar dolar rüşvet verdikleri iddia edilirken, Siemens rüşveti Mavi Hat operasyonu davasına da konu oldu. Davanın sanıklarından işadami Rubil Gökdemir BOTAŞ ihalelerinde Siemens ekipmanlarının kullanılması için dayatma yapıldığını öne sürdü ve “Türkiye’de dağıtılan 57 milyon euro rüşvet kimlere gitti, araştırılmalı” dedi.

Enerji Bakanlığı’ndaki bazı ihalelerde yolsuzluk yapıldığına ilişkin Mavi Hat operasyonu davasında Siemens’in rüşvet dağıttığı iddiaları gündeme geldi. Davanın sanıklarından işadami Rubil Gökdemir, Siemens’in dünyada 12 ülkede 1 milyar euronun üzerinde rüşvet dağıttığının ortaya çıktığını ve bunun 57 milyon eurosunun da Türkiye’de dağıtıldığını belirlediğini öne sürerek, BOTAŞ’ın ihalelerinde Siemens’in ürettiği makinalar için dayatma yapıldığını iddia etti.

Üç ihalenin teknik şartnamesinin “sadece birileri kazansın ya da kaybetsin diye hazırlandığını” ve kendi firmasının da Siemens kullanmadığı için “linç kampanyası uygulanması” nedeniyle “uluslararası rekabetin maşasında olan kişilerin kurbanı” olduğunu söyleyen Gökdemir, “Bu şirketin sorumluları Almanya’da, hatta Kenya’da bile yargılanmışlardır. Ben bu durumu savcılığa sundum. Araştırılsın dedim. Israrla cevapsız kaldı, bu davayla ilgili olmasına rağmen kapsam dışında bırakıldı. Şimdi öğreniyorum ki, memur suçları ile ilgili olarak ayrı bir soruşturma başlatılmış” dedi.

Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi’nde 32 tutuklu sanık ile avukatlarının katıldığı dünkü duruşmada tutuklu sanıklardan Metod firması büyük ortağı ve Genel Müdürü Rubil Gökdemir, savunmasında Hanak kompresör istasyonu ihalesi ile ilgili çarpıcı iddialarda bulundu.

Hanak projesini 15 ayda teslim etme sözü verdiğini ancak BOTAŞ’ın 12 ayda ısrar ettiğini söyleyen Gökdemir, sonraki gelişmeleri şöyle aktardı:

Rıza Çiftçi'ye sordu "Projeyi erken bitirmem istendiğinde bunu gerçekleştirebileceğimi ancak makinelerin imalininin 10 ay sürdüğünü söyledim. Bu arada BOTAŞ yönetimi değişti. Genel Müdür Vekilliği'ne Saltuk Düzyol getirildi. Bu süreçten sonra bana Siemens'in makinesini kullanmamı önerdiler. Ben reddettim. Çünkü projenin bitiriliş tarihi 30 Eylül 2006'ydı. Oysa Siemens, Kasım 2006'da makineyi teslim edebilecekti. Fakat daha sonrasında da makinenin kurulumu için 5-6 ay daha çalışmamız gerekiyordu. Bana çeşitli bahanelerle 15 milyon dolarlık ceza kestiler. Bu proje makine seçimindeki durum nedeniyle linç kampanyasına dönüştü."

Gökdemir, bazı bürokrat sanıklara soruları olduğunu da belirtti. Mahkeme Başkanı Hasan Şatır'ın izniyle eski BOTAŞ Genel Müdür Vekili Rıza Çiftçi'ye yaptıkları toplantının doğru olup olmadığını sordu. Çiftçi de toplantı yapıldığını doğruladı. Bu sırada araya giren Başkan Şatır, Çiftçi'ye yönelik olarak, "İdare Siemens'i nereden biliyor? Makine önerme yetkisi var mı?" sorularını yöneltti. Çiftçi'nin, "Yok" yanıtı vermesi üzerine de Şatır, "Peki bu nereden çıktı? Siemens'i kim teklif etti?" diye sordu. Çiftçi'nin bir süre sessiz kaldıktan sonra "Siemens'i idare önermedi" sözlerine de Şatır bu kez, "Yoksa şartname mi Siemens'i işaret ediyor?" sorusunu yöneltti. Çiftçi de, "Hayır efendim. Benim bilgim dahilinde değil. Biz önermedik. Kim önerdi bilemiyorum. Bununla ilgili başka toplantılar da yapılmış. Hatta bu toplantılardan birinin tutanağında Siemens'in adı var," dedi.

Mahkeme Başkanı Şatır'ın, "Makine tercihinde ihaleye fesat karıştıranlar kimlerdir?" sorusunu yönelttiği Gökdemir, "Her büyüklükteki ünite için dünyada 3-4 üretici vardır. Rekabet zaten sınırlıdır. Bu alanda firmanın ürettiği makineyi tarif eden BOTAŞ'ta teknik işleri yapan kişilerdir. Doğalgaz işletmeler direktörlüğünün teklifi ile sözleşmeler ve mühendislik daire başkanlığı buna karar verir. Sorumlular burada aranmalıdır. Çorum 1, Çorum 2 ve Çorum 3 ihalelerinde makine parametreleri değiştirilmiştir. Her üç ihaledeki teknik şartname sadece birileri kazansın ya da kaybetsin diye hazırlanmıştır" yanıtı verdi.

Kaynak: Vatan Gazetesi

Yukarıda bahsedilen uluslararası yolsuzluklar ile ilgili olarak CHP'nin girişimleri sonucunda hükümet hakkında, uluslararası rüşvet iddialarına yönelik gensoru önergesi verilmiş ve bu sayede yolsuzluklar kamuoyu bilgisine sunulmuştur. Yine CHP'nin girişimleri ile AKP bu yolsuzluklarla ilgili soruşturma açtırmak zorunda kalmıştır. Açılan soruşturmaların başında Almanya'da başlatılan Deniz Feneri E.V. ve Siemens davaları ile ABD'de başlatılan Delta Pine, Mercedes-Daimler davaları gelmektedir. Bu davaların tamamında AKP hükümeti ile ilgili rüşvet ve yolsuzluk iddiaları bulunmaktadır. Bu davaların yurt dışında görülen kısımlarında, şirket yetkilileri Türkiye'de yolsuzluk ve rüşvete bulaştıklarını kabul etmiş ve ağır cezalara çarptırılmışlardır.

Türkiye'de yapılan soruşturmalarda ise bu çalışmanın yazım tarihine kadar bir sonuç alınamamıştır. Özellikle Deniz Feneri E.V. ile ilgili dava Avrupa Birliği İlerleme Raporu'na da girmiştir. 2009 yılı İlerleme Raporu'nun yargıya ilişkin başlığında "... Deniz Feneri adlı yardım derneği aleyhine geçen yıl Almanya'da açılan dolandırıcılık davası bağlamında, Türk savcılık makamı Türkiye'deki soruşturmayı devam ettirmiştir. Türkiye'de başlıca şüphelilerin mal varlıkları dondurulmuştur. Ancak, mahkemeye bir iddianame sunulmamıştır..." ifadesi bulunmaktadır. Bu ifade, diplomatik lisanda "... hükümetin ipe un serdiği..." anlamına gelmektedir.

Ülkemizin etik ve mali saydamlık konularındaki zaafiyeti ne yazık ki birçok uluslararası ölçümlerde tespit edilmiştir. Örneğin, Heritage Vakfı'nın 2010 Yılı Ekonomik Bağımsızlık Endeksi'ne göre Türkiye 179 ülke arasında 67. sıradadır. Dünya Ekonomik Forumu 2010-2011 yılı Küresel Rekabet Gücü Raporu'nda Türkiye 139 ülke arasında 61. sıradadır. Dünya Bankası 2009 yılı İş Ortamı Raporunda Türkiye 181 ülke arasında 59. sıradadır.⁵ Sürekli ülkemizin

Siyasette ve kamu yönetiminde kirlenme toplumumuzun öncelikli sorunlarından biridir. Yolsuzluk, rüşvet, görevi ihmal ve kötüye kullanma, kayırmalar ülke sosyal barışını kökünden sarsmaktadır. Bu erdemsiz görüntü halkımızın merkezi ve yerel yönetimlere olan güvenini zedelemekte, demokrasimizin gelişmesi engellenmektedir.

CHP Programından

dünyanın en büyük 17. ekonomisi⁶ olduğundan bahseden AKP yönetimi ülkemizin yaşam kalitesi sıralamasından ise hiç bahsetmemektedir.

Ülkemizin uluslararası alanda düştüğü bu kötü durumdan kurtarılması ve etik ve mali saydamlık konusunda gerçekleştirilecek reformlarla, ilk 5 yıl içerisinde ülkemizin uluslararası sıralamada ilk 20 içerisine yükseltilmesi CHP'nin öncelikli hedefleri arasındadır.

⁵ Mali Saydamlık konusunda yapılan uluslararası ölçümlere ilişkin detaylı bilgiler raporumuzun Saydamlık bölümünde yer almaktadır.

⁶ Ülkemizin dünyanın en büyük 17. Ekonomisi olduğuna ilişkin büyüme verilerine ilişkin balonun gerçek yüzü bu konularda hazırlanan "Balon Ekonomisi ve Gerçekler" adlı Raporumuzda bulunmaktadır.

II. Saydamlık

2.1- Saydamlık Kavramı ve Önemi

Demokratik ülkelerde; halk yararına mal ve hizmet üretmekten sorumlu siyasi iktidarların, kendisine bu yetkiyi veren halka, bu yetkilerini nasıl kullandığı konusunda sağlıklı bilgi vermesi gerekmektedir. Aksi takdirde bu yetkiyi kullananların (siyasi iktidarın) kamu kaynaklarını kişisel amaçları için kullanmaları riski ortaya çıkacaktır. Son yıllarda uluslararası arenada ortaya çıkan yolsuzluk skandalları, ekonomik krizler ve şirket iflasları dolayısıyla kamu fonlarının ve özel tasarrufların buharlaşması saydamlık konusunun önemini ortaya çıkarmıştır.

Saydamlık hakkında teorik söylem geliştirmek, saydamlığı savunmak bu amaçla komisyonlar kurmak ne kadar kolaysa, saydamlık kavramının altını doldurmak ve uygulamaya koymak o kadar zordur. Saydamlık, basit anlamıyla devletin millettten aldığı kaynaklarla ne yaptığı hakkındaki tüm hikayeyi ve gerçekleri topluma doğru bir biçimde anlatması olarak da tanımlanabilir. Uluslararası kuruluşlar tarafından geliştirilen standartlar temelinde mali saydamlık, devletin işleyişi ve yapısının, uygulayacağı maliye politikaları konusundaki niyetlerinin, devlet hesapları ve projeksiyonlarının kamuya açık olmasıdır.

Demokrasilerin en temel kuralı hesap verme sorumluluğudur. Yurttaşlar bu hesabı çeşitli mekanizmalar aracılığıyla doğrudan sorabilmekle beraber, kaynakları yönetme yetkisini verdiği siyasi iktidarı seçim süreçleri ile de değerlendirebilmektedir. Ancak, halkın seçimler sırasında sağlıklı karar verebilmesi için iktidarın tüm faaliyetleri hakkında; tam, doğru ve güvenilir bilgi edinme şansına sahip olması gerekmektedir. Aksi takdirde eksik bilgi nedeniyle yanlış kararlar verilmesi durumu ortaya çıkacaktır.

Bir ülkede hesap sorma hakkının ve hesap verme sorumluluğunun gelişebilmesi için vatandaşlık bilinci ile vergi ödeme bilinci arasındaki kopukluğun giderilmesi, bütçe süreçlerine ilgi gösterilmesi, demokrasinin içselleştirilmesi ve siyasi sahiplenme gerekmektedir.

İktidarın hedeflerini, bu hedeflere ulaşmak için hayata geçirdiği politikaları ve bu politikaların yarattığı sonuçları izlemek için gerekli olan bilgiyi düzenli, anlaşılabilir, tutarlı ve güvenilir bir biçimde sunması anlamına gelen saydamlık; halkın, adına yetki kullanan iktidarı denetleyebilmesi ve seçimlerde doğru karar verebilmesi için hayati öneme sahiptir.

Doğru bilgi, saydamlığın sağlanması ve dolayısıyla vatandaşla devlet arasındaki ilişkilerin güçlenmesi için temel teşkil eder. Bilgi edinme hak ve özgürlüğü, yönetimde açıklığı sağlayan, bireyleri teba durumundan çıkarıp, sunulan kamu hizmetlerinden yararlanan statüsüne yükselten, “gün ışığında yönetim” ya da “yönetimde demokrasi”nin en önemli unsurlarından birisidir.

Kamu otoritelerinin saydamlığı ve hesap verebilirliği, küreselleşen dünyada uluslararası kuruluşların da “altın kural” olarak gördüğü önemli başlıklardan birisidir. Sınır ötesini aşan yatırımların ve ticaret ilişkilerinin çok yaygınlaştığı küresel ekonomik düzende güçlü devletler, kendi vatandaşlarının diğer ülkelerdeki çıkarlarını korumak amacıyla, saydamlık ve hesap verilebilirlik konusunda gelişmekte olan ülkelere baskı yapmaktadır.

“Cam gibi, buradan bakınca arka tarafı da görünecek. Siyasete saydamlığı getirmek zorundayız.”

Kemal KILIÇDAROĞLU
CHP Genel Başkanı

Saydamlık ve hesap verilebilirlik kavramları, dürüst ve tarafsız siyasal iktidarlar için, alacakları kararları rasyonel bir zemine oturtma açısından ne kadar faydalı ise yolsuzluklara bulaşmış iktidarlar açısından, gerçek yüzlerinin halk tarafından görülmesi riski taşıdığından son derece tehlikelidir. Bugün saydamlık ve hesap verilebilirlikle ilgili yapılan tüm çalışmalar saydamlık ile ekonomik ve kültürel kalkınma arasında doğrusal bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Yani, bir ülkenin iktidarı ne kadar hesap verirse ülke o kadar gelişmekte, işlemleri ne kadar gizlerse ülke o kadar geri kalmaktadır.

Kamu yönetiminde saydamlığın artırılması, daha iyi bir kamu politikası oluşturulmasına, devlete duyulan güvenin artmasına, demokrasinin güçlenmesine ve yurttaşların kendilerini daha değerli hissetmelerine yol açacaktır.

Dünya yolsuzluk araştırmalarında ilk üç sırayı (en temiz üç ülke) yıllardır koruyan ülkeler Danimarka, Norveç, ve İsveç'ten oluşan İskandinav ülkeleridir. Bu ülkelerde saydamlığın temel unsurları olan bilgiye ulaşım, halkın yönetime aktif katılımı ve yönetimin halka danışmasının temelleri yüzyıllar önce atılmış ve günümüze kadar bu ilkeler şeklen değil esasen uygulanmıştır. Örneğin, İsveç'te saydamlıkla ilgili ilk Kanun 1776 yılında kabul edilmiştir. Finlandiya 1951 yılında ilk modern bilgi edinme kanununu yasalaştıran ülkedir.⁷

Türkiye'de ise uygulama tam tersine olmuştur. İdarelerin karar alma süreci sırasında; konu sadece çok az sayıda görevli ve yetkili tarafından bilindiğinden, halk ancak her şey tamamlandığında sonuçtan haberdar olabilmektedir. Sonuca giden süreçler hakkında halka bilgi verilmemektedir. İdarelerin karar alma sürecine yurttaşların katılma olanakları bulunmadığı gibi, yapılan işlem ve eylemlerin sonuçlarına katılma zorunluluğu da vardır. Dolayısıyla ülkemizde bireylerin hangi düzey ve aşamada olursa olsun yönetimin karar alma sürecine demokratik yollardan katılabilme imkanı, göstermelik birkaç istisna haricinde yoktur.

Türkiye'de saydamlık ve hesap verilebilirlik ile ilgili tüm çalışmalar Avrupa Birliği, Dünya Bankası, IMF, OECD ve DTÖ gibi uluslararası kuruluşların veya uluslararası fonların baskısıyla gerçekleşmiştir. Bu kuruluşların ülkemizde, saydamlık ve şeffaflık ilkelerinin yasal zorunluluk haline gelmesini telkin eden onlarca raporu ve tavsiye kararı bulunmaktadır.

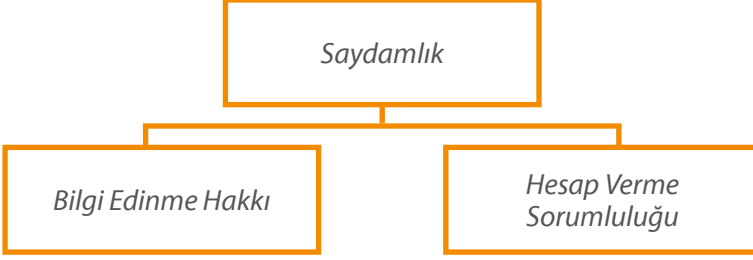
Saydamlık konusu, Avrupa Birliği entegrasyonunda, üye olacak ülkelerin yönetim sistemlerinde bazı asgari şartları sağlamaları bağlamında ele alınmaktadır. Bu anlamda, Avrupa Birliği, geçiş dönemi içinde aday ülkelere yönelik olarak geliştirilen mali kriterlerin her biri içinde saydamlığı bir ön koşul olarak getirmektedir.

Ülkemizde saydamlık ve hesap verilebilirliği doğrudan veya dolaylı olarak sağlamaya çalışan kanunların hemen hemen tamamı uluslararası kuruluşların baskısıyla hazırlanmıştır. Örneğin, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Dünya Bankası'nın, 5176 sayılı Kamu Yönetiminde Etik Kanunu IMF'nin, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ise Avrupa Birliği'nin baskıları sonucu çıkarılmıştır.

Saydamlık kavramının iki önemli alt başlığı bulunmaktadır. Bunlar bilgi edinme hakkı ve hesap verme sorumluluğudur.

⁷ Bilgi edinme hakkı, ifade özgürlüğü çerçevesi içinde hem bir hak ve hem de anayasal düzenleme olarak uzun bir tarihsel geçmişe sahiptir. 1786 Virginia Bildirisi ve 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi bu bağlamda akla gelebilecek ilk anayasal belgelerdir.

Şekil 3: Saydamlık Kavramının Alt Başlıkları

2.2- Bilgi Edinme Hakkı

Çağdaş ülkelerde; kamu yöneticilerinin etik ve ahlaki kurallara uygun hareket edip etmediğinin tespit edilmesi, ancak içselleştirilmiş bilgi edinme hakkının varlığı ile mümkün olabilir. Halkın doğru bilgilendirilmesi; sunulan bilgilerin anlık, tam ve doğru olmasına dayanmaktadır.

Halkın tam ve doğru bilgilendirilmesinin önündeki en önemli engeller ise yanlış bilgi ve kara propagandadır. Bu araçlarla yapılan toplum mühendislikleri sonucunda, halkın yanlış kararlar vermesini sağlamak belirli gruplara kısa vadeli siyasi çıkarlar sağlasa da, uzun vadede hem bu siyasal hareketlere, hem de toplumun geneline onarılmaz zararlar verir.

Yolsuzluğa Karşı Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nun (UNCAC) 13. maddesinde bilgi edinme hakkının yolsuzlukla mücadelede önemi vurgulanmıştır. Bu konvansiyonda ülkelere vatandaşlarının yolsuzluklarla ilgili bilgileri araştırmasını, belgelere ulaşmasını ve bulgularını kamuoyuna duyurmasını kolaylaştıracak önlemler alması ve özellikle yolsuzluk riski taşıyan işlemlerle ilgili bilgilerin tam, doğru ve zamanında yurttaşlara duyurulması tavsiye edilmektedir. Yolsuzluk riski taşıyan işlemler şöyle sıralanmıştır.⁸

⁸UNCAC madde 7, 9, 10 ve 13.

Ülkemizde bilgi edinme hakkı ile ilgili temel düzenleme, 1982 Anayasası'nın 26, 40 ve 74. maddelerinde yer almaktadır. Bilgi edinme hakkına daha güçlü bir temel oluşturmak amacıyla 2001 yılında yapılan Anayasa değişiklikleri ile bu düzenlemelere bazı eklemeler yapılmıştır.

Yasalar bağlamında bilgi edinme hakkı ile ilgili iki temel kanun bulunmaktadır. Bunlar 3071 sayılı Dilekçe Kanunu ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'dur. Mevcut yasalara rağmen bilgi edinme hakkı kamu yönetiminde kurumsallaşamamıştır. Bu durumun hukuki ve idari sebeplerine aşağıda değinilmektedir.

Kamu yönetiminde saydamlığın sağlanması amacıyla güden 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, 9 Ekim 2003 tarihinde TBMM tarafından kabul edildikten 6 ay sonra, 24 Nisan 2004 tarihinde, yürürlüğe girmiştir.

Otuz üç maddelik Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun

on üç maddesi bilgi edinme hakkının sınırlandırılması ile ilgilidir. Bilgi edinme hakkının, kamu yararının ve özel hayatın gizliliğinin korunması açısından elbette bazı durumlarda sınırlandırılması bir zorunluluktur. Ancak, bunun sınırları net olarak çizilmeli ve idarenin sınırlara ilişkin takdir yetkisini "kamusal çıkarların, özel çıkarlara feda edilmesi veya yolsuzluk ve suiistimallerin gizlenmesi amacıyla kullanılamayacağı" kanunda net olarak belirtilmesi gerekmektedir.

Bilgi edinme hakkı ve özgürlüğünün fiili sınırlarını; gizlenmeye çalışılan yolsuzluklar ve suiistimallerin açığa çıkarılmasına hizmet edecek bilgilerin açıklanıp açıklanmadığı belirler. İktidarın bilgi edinme hakkı ile sivil denetime tabi tutulmasının en önemli yolu bu bilgilerin tam, doğru ve zamanında açıklanmasıdır.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nda yer alan hükümlere rağmen; ülkemizde teşkilat kanunları, vergi kanunları, bankalar kanunu, kamu ihale kanunu, gümrük kanunu, nüfus kanunu, tapu kanunu, TBMM iç tüzüğü gibi birçok mevzuat, gizlilik getiren hükümlerle doludur. Bu kanunlarda gizlilik ya doğrudan belirtilmekte, ya da bilgi talep edene konuyla ilgili yetkilendirme, görevlendirme, doğrudan menfaat sahibi olma, ücret

***Türkiye'de yürürlükte bulunan
33 maddelik Bilgi Edinme Hakkı
Kanunu'nun 13 maddesi bilgi edinme
hakkının sınırlandırılması
ile ilgilidir.***

karşılığı olma gibi önkoşullar bulunmaktadır. Yurttaşların bilgi edinme talepleri karşısında idareler, çoğu zaman bu kanunların hükümlerini ileri sürerek bilgi vermekten kaçınmaktadır.

Örnek olarak İmar Kanunu'na göre imar planları, Tapu Kanunu'na göre tapu kayıtları, Sivil Havacılık Kanunu'na göre de uçak sicil kayıtları alenidir. Ancak, imar planlarını almak için ücret ödemek, tapu ve uçak kayıtlarına bakmak için de ilgili olduğunu ispatlamak gerekmektedir. Bu durumda, örnek olarak eğer bir yurttaş "... Başbakan'ın kendi kullanımı için Türk Hava Yolları'na yaklaşık 200 milyon dolar tutarında bir Airbus 330 uçak aldırıp, aldırmadığını, bu uçağın içinin Versace firması tarafından döşenip döşenmediğini, Kısıklı'da oturduğu villa ile ilgili İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nden karar çıkartıp çıkartmadığını ve bu villaların aile efradına ait olup olmadığını..." öğrenmek isterse bu bilgileri mevcut kanunlar uyarınca elde edemeyecektir.

Bilgi Edinme Kanunu'nda sınırlandırılan hususlarla ilgili kararlar Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu tarafından verilmektedir. Bu kurulun Başbakanlığa bağlı olarak çalışması ve kurulun 9 üyesinden 6'sının doğrudan siyasal iktidar (Bakanlar Kurulu) tarafından atanması kurulun bağımsızlığının ve tarafsızlığının önündeki başlıca engellerdir.

Bilgi edinme konusunda, yurttaş ile siyasal iktidar arasında bir anlaşmazlık ortaya çıktığında, tartışmanın bir tarafı olan siyasal iktidarın atadığı üyelerin, bu tartışmayı kararı bağlayacak kurulda mutlak çoğunluğa sahip olması, bağımsızlık ilkesinin doğasına aykırıdır. Bu sebeple, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nun üyelerinin oluşumu yeniden düzenlenmeli ve siyasal iktidarın salt çoğunluğu sağlayacak üye atamasına engel olunmalıdır.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 4. maddesi, "isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla" ibaresine yer verirken, bilgiyi talep edenle bilgi arasında bir bağ kurarak önkoşul getirilmiştir. Bu maddenin yarattığı tehlikeyi bir örnek üzerinde görmek faydalı olacaktır:

Bir çiftçi vatandaşın, Gümrük Müsteşarlığı'na şu soruları sorduğunu varsayalım: "... Toprak Mahsulleri Ofisi'nden yurt dışına ihraç etmek üzere ürün alan ve daha sonra da bu ürünleri iki katı fiyatına yurt içinde sattığı tespit edilmiş olan bir firma var mıdır? Varsa bu firma ile ilgili nasıl bir işlem yapılmıştır? Bu firmanın Tarım Bakanı ve TMO Genel Müdürü ile ilişkisi var mıdır?..." Bu sorular karşısında çiftçiye, "istediği bilginin, kendisiyle veya

faaliyet alanı" ile ilgili olmadığı gerekçesiyle bilgi verilmeyecektir. Bu çiftçi kendisinin TMO'ya ürün sattığını, bu işlemler yüzünden ülke ekonomisinin zarar ettiğini, taban fiyatın düşük açıklandığını, aldığı gıda ürünlerinin fiyatının yükseldiğini, bu sebeplerden dolayı konuyla ilgili olduğunu iddia etse ve bu tezler mantıklı dahi olsa kendisine bu bilgiler verilmeyecektir. Çünkü, kendisine bu bilgiler verilirse bu meraklı çiftçinin "... 2005 yılından bu yana TMO'nun bütün ürünlerini taşıma işinin pazarlık usulü ihale ile aynı gemicilik firmasına verilip verilmediğini⁹, bu gemicilik firmasının Başbakanın yakınlarının gemilerini kullanıp, kullanmadığını..." sorma ihtimali bulunmaktadır. Bu çiftçimiz biraz daha araştırırsa "... TMO'nun ürünlerinin AKP Mersin Büyükşehir Belediye Başkan Adayının firmasına ve Başbakanın bir zamanlar bayiliğini yaptığı büyük bir şirketin ortağına yine pazarlık (davetiye) usulü ihalelerle aktarıldığını..." öğrenme ihtimali de bulunmaktadır.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 17. maddesinde; "...açıklanması, ya da zamanından önce açıklanması halinde ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verecek veya haksız rekabet ve kazanca sebep olacak bilgi veya belgeler..." bilgi edinme hakkının kapsamı dışında tutulmuştur. Burada sınırlama ölçütü olan "ekonomik çıkarlara zarar verme" ibaresi net olmayıp, kamu idareleri tarafından "ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verme tehlikesi" bulunduğu bahanesiyle her tür bilgi saklanabilir. Bu durumu da bir örnek üzerinde açıklamak faydalı olacaktır:

Emekli bir yurttaşımızın, ödediği yüksek telefon faturalarına kızarak Türk Telekom'un özelleştirilmesi ile ilgili şu soruları sorduğunu varsayalım: "... Türk Telekom'un satılmadan önceki değeri nedir? Türk Telekom'un hisseleri Hariri'ye kaç, halka kaç satıldı? Türk Telekom 2005-2010 yılları arasında ne kadar kar etti? Kurumlar vergisi neden Telekom satıldıktan hemen sonra düşürüldü? Verginin düşürülmesi Hariri ailesine ne kadar kazandırdı? Telekom satıldıktan sonra telefon ücretlerinin enflasyonun çok üzerinde yükseltilmesine hangi kurum müsaade etti? Bu sayede Hariri ne kadar fazladan kar etti? Telekom özelleştirildikten sonra 30.000 işçi işten çıkarıldı mı? Telekom'un karı özelleştirme öncesi ile hemen hemen aynı kalmış mıdır? Bu durumda Telekom'da karın gizlendiği veya vergi kaçırıldığı şüphesi duyuyor musunuz? Bu konuda bir inceleme yaptınız mı?..." Bu soruları soran emekli yurttaşımıza "ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verme tehlikesi" gerekçesi ile cevap verilmemesi kuvvetle muhtemeldir.

⁹TMO 2005 yılından itibaren uluslararası taşımacılık işlerini acil haller için öngörülen pazarlık usulü ihale ile Marvel Denizcilik firmasına yaptırmaktadır. Bütün ihalelere bu firma çağrılmakta olup taşıma işleri dolayısıyla Marvel Firmasına yaklaşık 80 milyon TL ödeme yapılmıştır.

Bu sebeple Kanunda yer alan “ekonomik çıkarlara zarar verme” ibaresi netleştirilmeli ve bu tip sınırlandırmaların yapılan “yolsuzluk ve usulsüzlükleri gizlemek amacıyla” kullanılması halinde fiilin suç sayılacağı belirtilmelidir.

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 20. maddesi “... açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde suç işlenmesine yol açacak, yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek, adil yargılama hakkını ihlal edecek bilgilerin açıklanmasını...” yasaklamıştır. Bu ibare net olmayıp kapsamının tespiti bütünüyle kamu idarelerinin takdirine bırakılmıştır. Bu madde yürürlükte olduğu sürece bilgi edinme hakkını sınırlayan tüm mevzuat son derece güçlendirilmekte ve bilgi edinme hakkı daraltılmaktadır. Bu sebeple bu maddenin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Aynı maddenin zararlı etkileri bir örnek üzerinde anlatılacak olursa; ailesi fakir olan ve devletten kömür yardımı alan bir üniversite öğrencisinin Başbakanlığa ve Enerji Bakanlığı’na şu soruları sorduğunu varsayalım: “... Fakir ailelere dağıtılan kömür hangi şirketlerden satın alınmıştır? Bunun için ihale yapılmış mıdır? Kalitesiz kömür ürettiği iddiasıyla kapatılan madenlerin ihalesiz olarak bu şirketlere verildiği iddiası doğru mudur? Devletin elinde yeterince kaliteli kömür varken özel sektörden fahiş fiyatlarla kömür alınmakta mıdır? Bu işten devletin 2 milyar TL zarar ettiği doğru mudur? Özel şirketlerden kömür alabilmek için TKİ’nin kömür satış fiyatlarını iki katına çıkarttığı doğru mudur? Fakir bir ailenin kışlık kömür ihtiyacı yaklaşık 2 tondur, bu ailelere yarım ton ücretsiz kömür dağıtılırken kalan 1,5 tonu, 2 katı fiyattan satmak fakire yardım mıdır? TKİ’nin 10 milyar Dolarlık bir kömür alım yolsuzluğunun içinde olduğu Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Raporu ile tespit edilmiş midir?”

Üniversite öğrencisinin yukarıda yer alan soruları karşılığında TKİ özetle şu cevabı verecektir: “... Bilindiği üzere; 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 20. maddesi, açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde suç işlenmesine yol açacak, yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek, adil yargılama hakkını ihlal edecek bilgilerin açıklanmasını yasaklamıştır. Söz konusu sorularınıza ilişkin olarak iddialar Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı’na iletildiğinden bu konuda bilgi verilmesi mümkün değildir...”

İlk bakışta idarenin yukarıda yer alan cevabı mantıklı ve hukuki görünecektir. Netice itibarıyla devlet üstüne düşeni yapmış ve iddiaları yargıya taşımıştır. İşte, bilgi edinme hakkının kalitesi ve bu hakkın temiz bir toplum oluşturulması açısından sonuçları tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Çünkü, öğrencinin yukarıda yer alan sorularının tamamı yerinde, idarenin cevabı da görünürde mantıklıdır.

Kamuoyunda torba yasa olarak bilinen af yasasına AKP tarafından konulan hükümlerle başta kömür ve TOKİ yolsuzlukları olmak üzere birçok yolsuzluk aklanmıştır.

Ancak, burada eksik bazı bilgiler vardır. Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, TKİ'de gerçekleştirilen birkaç milyar dolara varan kömür yolsuzluğunu tespit etmiştir. Bu yolsuzluk öncelikle Başbakanlık Teftiş Kurulu ve Enerji Bakanlığı Teftiş Kurulu tarafından kapatılmaya çalışılmıştır. Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun ısrarıyla konu Ankara Cumhuriyeti Başsavcılığı'na iletilmiş, görevli Cumhuriyet Savcısı, kararına dayanak gösterdiği ilgisiz bir yazıya ve "olayda kamu yararı" vardır diyen bilirkişi raporuna dayanarak, hiçbir soruşturma yapmadan takipsizlik kararı vermiş, Başbakanlık da pek memnun olduğu bu karara bir üst mahkemede itiraz etmemiş ve dava açılmadan konu kapatılmıştır.

Bu olaydan 3 yıl sonra Hazine Kontrolörleri Kurulu fakir ailelere kömür yardımı yapılırken yolsuzluk yapıldığı iddiasını taşıyan Raporu ile Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç

duyurusunda bulunmuştur. Kurul, ayrıca idari soruşturmaların açılması için raporun Başbakanlığa, enerji bakanlığına, maliye bakanlığına ve Kamu İhale Kurumu'na gönderilmesini istemiş, ancak bu rapor hiçbir yere gönderilmeyerek ve hiçbir işlem yapılmaksızın hazine müsteşarlığında tutulmuştur.

AKP iktidarı döneminde etik dışı faaliyetler iyice yaygınlaşmış, alenileşmiş ve en önemlisi kurumsallaşmıştır.

Suç duyurusuna ilişkin rapor yaklaşık 2 yıldan bu yana Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nda bulunmasına rağmen hiçbir işlem yapılmamıştır. Yolsuzluk iddiasına rağmen ve mevcut yasal kovuşturma devam ederken, bu şirketlere ödemelere devam edilmiştir. Sonuçta kamuoyunda torba yasa olarak bilinen 6111 sayılı af yasasına AKP tarafından konulan bir maddeyle bütün yolsuzluklar affedilmiştir.

Bilgi Edinme Hakkında Kanununun 26. maddesinde; kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yürütmek üzere elde ettikleri görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi veya belgelerin, kurum tarafından aksi kararlaştırılmadıkça bilgi edinme hakkı kapsamında olacağı öngörülmektedir. "Kurum ve kuruluş tarafından aksi kararlaştırılmadıkça" ibaresi bilgi edinme hakkını kısıtlayıcı niteliktedir.

Yukarıda bahsedildiği üzere, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nda saydam bir kamu yönetimini sağlamanın önünde birçok engelleyici madde bulunmaktadır. Ancak, tek sorun Kanun'un metni değil, bu kanunun kötü niyetli uygulanmasıdır. Yolsuzluk bataklığında yüzen iktidarların da, işlenen yolsuzlukları ortaya çıkarma riski bulunan bu kanunu, iyi niyetli uygulayacağını düşünmek akılcı bir beklenti değildir.

2.3- Denetim ve Hesap Verme Sorumluluğu

Dünyada son yirmi yıldır yaşanan ekonomik ve mali krizleri tetikleyen yolsuzluklar, etik, saydamlık ve hesap verme kavramlarını gündemin üst sıralarına taşımıştır. Yaşanan bu krizlerden sonra yolsuzluk ve kötü yönetimle mücadelenin ilgili temel ilkeler tüm ülkeler için rehber kabul edilen standartlar haline getirilmiştir.

Bir ülkede yolsuzlukların önüne geçilmesinin vazgeçilmez unsurlarından birisi de etkin denetim ve hesap sorma mekanizmalarının oluşturulmasıdır. Ancak, Türkiye'de bu araçları kullanmanın önü siyasilere ve kamu görevlilerine dokunulmazlık-ayrıcılık sağlayan ve evrensel hukuk normları ile bağdaşmayan yasal ve anayasal düzenlemeler ile kesilmektedir.

Çağdaş demokratik ülkelerin yıllar önce terk ettiği ayrıcalık (dokunulmazlık) sisteminin kaldırılması, kamu yönetiminde etik davranış ilkelerinin yerleşmesi yönünde atılması gereken en önemli adımdır. Bu amacı gerçekleştirmek için milletvekili dokunulmazlıklarının kürsü dokunulmazlığı ile sınırlandırılması ve kamu görevlilerinin görevi ihmal ve suiistimal gibi suçlarının yargılanması için gerekli "Bakan Oluru" şartının

kaldırılması gerekmektedir. Bu ayrıcalıkların kaldırılmasıyla birlikte kamu idaresi daha saydam, daha hesap verebilir ve daha etkin olacaktır. Bu durum verimliliği de etkileyecek, kalkınmaya katkı sağlayacaktır.

Kamu sistemini, yolsuzluk, israf ve kötü yönetimin olumsuz sonuçlarından koruyabilmek amacıyla riske dayalı kontrol mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir. Bu kontrol mekanizmalarının, işlemlerin yapılmasından önce önleyici, işlem yapıldığı sırada düzeltici ve işlem yapıldıktan sonra ise ortaya çıkarıcı özellikler taşıması gerekmektedir.

Kamusal faaliyetlerin denetim mekanizmaları yasal, yargısal, yönetsel ve sivil denetim olarak temel ayrıma tabi tutulmakta olup bu mekanizmalar ve uygulamada ortaya çıkan sorunlar aşağıda yer almaktadır.

2.3.1- Yasama Denetimi

Ülkemizde yasama gücünü elinde bulunduran TBMM denetim görevini Sayıştay, meclis araştırma ve soruşturmaları, soru veya gensoru önergeleri aracılığıyla yerine getirir.

2.3.1.1- Sayıştay

Sayıştay, özünde kamu ve toplum adına denetim yapan bağımsız bir anayasal kuruluştur. Anayasa'nın 160. maddesinde Sayıştay; merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını TBMM adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevli bir mahkeme olarak tanımlanmıştır.

Halkın kamu giderlerini karşılamak üzere üstlendiği vergi ve benzeri yükümlülüklerin amacına uygun harcanıp harcanmadığının yine halk adına denetlenmesi, modern demokrasilerin en belirleyici tarihsel

Parlamentoda kesin hesap komisyonu kuracağız. Bu komisyonun başkanı ana muhalefet partisinden olacak ve biz iktidardayken muhalefete hesap vereceğiz.

Kemal KILIÇDAROĞLU
CHP Genel Başkanı

özelliğidir. Dolayısıyla, Sayıştay gibi bir kurumun bağımsızlığının gözetilmesi sadece siyasilerin görevi değil tüm yurttaşların titizlikle takip etmesi gereken bir konudur.

Ancak, AKP döneminde Türk Silahlı Kuvvetleri, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, Merkez Bankası, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) ve Toplu Konut İdaresi (TOKİ) Sayıştay denetimine tabi tutulmamıştır.

AKP döneminde Türk Silahlı Kuvvetleri, Merkez Bankası, KİT'ler, BİT'ler, TRT ve TOKİ Sayıştay denetimine tabi tutulmamıştır.

Kamu İhale Kurumu tarafından yayınlanan raporlar incelendiğinde toplam kamu alımlarının yaklaşık

% 60'ının Sayıştay denetimine tabi olmayan KİT'ler, BİT'ler (Belediye İktisadi Teşebbüsleri), TOKİ, TRT ve TSK gibi kuruluşlar tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.¹⁰

Ekim-Aralık 2010'da TBMM'de görüşülen ve 3 Aralık 2010'da kabul edilen Sayıştay ile ilgili düzenleme, şekil bakımından bile demokratik yasama süreciyle uyumlu değildir. Böylesine kapsamlı ve doğrudan TBMM'yi ilgilendiren bir düzenleme meclis gündemine meclisteki tüm partilerin katıldığı bir kanun teklifi olarak değil, sözde hükümet tasarısı gibi gösterilmeyerek, AKP milletvekillerinin kanun teklifi olarak getirilmiştir. Üstelik, "milletvekillerinden gelen" bu teklif, AKP grubu kararıyla "temel kanun" olarak görüşülmüştür. Yani, 84 maddelik bu yasanın her 30 maddesi bir bölüm olarak ele alınmış ve dolayısıyla sadece 3 bölüm üzerinde parti grupları konuşma hakkına sahip olabilmişlerdir. Bölümler içindeki maddeler üzerine verilen sınırlı sayıdaki önergeler üzerinde ise milletvekillerine 5'er dakika söz verilmiştir. Özetle AKP, Sayıştay üzerine planladığı operasyonun milletvekillerince derinliğine tartışılmasını engellemiştir.

12 Eylül 2010 Referandumu'nda oylanan Anayasa paketiyle yargının yerindelik denetimi yetkisinin kaldırılmasına sebep olan AKP, bu defa Sayıştay Kanunu'nda son anda yaptığı değişiklikle Sayıştay'ın "performans denetimi" yetkisini kaldırarak Sayıştay'ın etkinliğini önemli ölçüde azaltmıştır.

¹⁰ Kamu alımları hakkında daha fazla bilgi almak için CHP'nin "Kamu Alımları" Raporuna bakınız.

Sayıştay denetiminin etkinliği ile ilgili bir diğer sorun ise Sayıştay Genel Kurulu'na üye seçimi usulünün yarattığı bağımsızlık ve tarafsızlık sorunudur. Sayıştay üyeleri nihai olarak TBMM Genel Kurulu'nda salt çoğunlukla seçilmektedir. Bu seçim sırasında Milletvekilleri üye adayları hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadan ellerindeki anahtar listeye bakarak seçim yapmaktadırlar. Bu seçim yöntemi, adayların iktidar partisinden desteğini almadan seçilmesini imkansız hale getirdiğinden, tüm adayların iktidar partisi nezdinde kulis yaptığı bir gerçektir. İktidar partisi tarafından seçilen Sayıştay üyelerinin kendilerini atayan iktidara karşı tarafsızlığı ve bağımsızlığı her zaman tartışma konusu olacaktır.

Sayıştay'ın bağımsızlığına ilk darbe Özal döneminde vurulmuş, bu dönemde başlatılan Sayıştay'ın siyasallaştırılmasına AKP döneminde hız verilmiştir.¹¹

2.3.1.2- Meclis Araştırması

Meclis araştırması, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Anayasa'nın 98. maddesinin 3. fıkrası gereğince yaptığı incelemedir. Hükümet, siyasi parti grupları veya en az 20 milletvekili önergeyle Meclis Başkanlığından araştırma açılmasını isteyebilir. Meclis araştırması açılıp açılmayacağına Genel Kurul'da salt çoğunlukla karar verilir. TBMM'de çoğunlukla alınan tüm kararlarda olduğu gibi meclis araştırması önergelerinde hükümetin doğrudan etkisi olması dolayısıyla bu denetim yetkisi de etkin olarak kullanılamamaktadır.

2007-2010 yılları arasında (23. Dönem) kabul edilmiş 13 Meclis Araştırmasının 11'inin "deprem, kanser hastalığı, küresel ısınma, zeytinyağı üreticilerinin sorunları" gibi konularla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

2.3.1.3- Meclis Soruşturması ve Yüce Divan'a Sevk

Görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan başbakan ve bakanlarla ilgili, görevleri sırasında zimmet, irtikap, rüşvet, ihaleye fesat karıştırma ve görevi suiistimal gibi suçları işledikleri iddiası ile meclis soruşturması açılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği bir önergeyle istenebilir.

Meclis soruşturması açılıp açılmamasına genel kurulca gizli oyla karar

¹¹ Bu konuda daha fazla bilgi için Aralık 2010 tarihli, CHP'nin Sayıştay'ın Siyasallaştırılması ve Bağımsız Denetimin Tasfiyesi Raporu'na bakınız.

verilir. Meclis soruşturması açılması karara bağlanır ve yapılan soruşturma sonrasında suç işlendiği şüphesi oluşursa, Genel Kurulda yapılacak oylama sonucu ilgililer Yüce Divan'a sevk edilir. Yüce Divan'a sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğu ile alınır. Yüce Divan sıfatı ile yargılama Anayasa Mahkemesi'nde yapılır.

Yukarıda yer alan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, meclis soruşturması açılması inisiyatif siyasi iktidarın elinde bulunmaktadır. İşte bu yüzden TBMM'de CHP tarafından verilen onlarca meclis soruşturması önergesinin tamamı AKP milletvekillerinin oylarıyla reddedilmiştir. Yolsuzlukların kurumsallaştığı yurdumuzda 2007-2010 yılları arasında açılmış bir tek meclis soruşturması bulunmamaktadır.

2.3.1.4- Gensoru

Anayasa'nın 99. maddesine göre gensoru önergesi, bir siyasi parti grubu adına veya en az 20 milletvekilinin imzasıyla verilir. Bakanlar Kurulu'nun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur, oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır.

Meclis araştırma ve soruşturması önergelerinde olduğu gibi gensoru önergelerinin de kabul edilmesi, mevcut siyasi ve hukuki koşullar altında mümkün görülmemektedir. Bütün bu engellemelere rağmen CHP'nin bu önergeleri vermesinin sebebi, tespit edilmiş yolsuzluklar ile ilgili olarak kamuoyunun dikkatini çekerek halkı bilgilendirmektir.

Kutu 1: CHP Tarafından Verilen Gensoru Önergeleri

2002-2010 yılları arasında CHP'nin verdiği Gensoru Önergeleri aşağıda yer almaktadır:

- 1. Başbakan Erdoğan, Maliye Bakanı Kemal Unakıtan ve Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'ın TÜPRAŞ'ın bir grup hissesinin satışı ile GALATAPORT ve Kuşadası Limanı ihalelerinde, organize bir şekilde görevlerini kötüye kullandıkları, ihaleye fesat karıştırdıkları iddiası.*
- 2. Maliye Bakanı Kemal Unakıtan'ın, Galataport ihalesine fesat karıştırdığı, mal bildirimi ve banka hesapları konularında ticari sır ve bankacılık sırrını ihlal ettiği, kamu gücü ve yetkisini siyasi ve kişisel sebeplerle kötüye kullandığı iddiası.*

3. *Maliye Bakanı Kemal Unakıtan'ın, çocuklarının ticari iş ve ilişkilerinde nüfuzunu kullandığı, lojman giderlerini kamuya ödeterek siyasi ahlak kurallarına aykırı davrandığı iddiası.*
4. *Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in, nitelikli ortaöğretim kurumlarında atıl kapasite oluşturarak kamu kaynaklarını israf ettiği, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nı işlevsizleştirdiği, kadrolaşmak ve yargı kararlarını uygulamamak suretiyle görevini kötüye kullandığı iddiası.*
5. *Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'ın 22 Temmuz 2004'de Pamukova'da meydana gelen ve 38 kişinin yaşamını yitirmesiyle sonuçlanan kazaya neden olan "Hızlandırılmış Tren" olarak adlandırılan uygulamayı mevcut altyapı eksiklikleri tamamlanmadan başlattığı iddiası.*
6. *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler'in sorumluluğunun gereğini yapmadığı, yetkilerini aştığı, Hazine'yi zarara uğrattığı ve görevini ihmal ettiği iddiası.*
7. *Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, İstanbul'da 1 Mayıs kutlamalarının Taksim'de yapılmasını engelleyerek toplantı ve gösteri özgürlüğünü ihlal ettiği, güvenlik güçlerini orantısız kuvvet kullanmasına teşvik ettiği, çatışmacı bir süreç başlattığı iddiası.*
8. *Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, ATV televizyonu ile Sabah Gazetesi'nin ihale ile Çalık Grubu'na bağlı Turkuvaz Radyo Televizyon Gazetecilik ve Yayıncılık A.Ş.ye satılmasında rolü, etkisi ve sorumluluğu olduğu iddiası.*
9. *Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'ın, Adana'dan Irak'a Türk işçilerini taşıırken 9 Ocak 2007 tarihinde Bağdat'a düşen Moldova şirketine ait uçağın, sigortası olmadan iniş ve kalkış yapmasına izin veren, rüşvet aldığı iddia edilen yöneticileri himaye etmekle suçlanması.*
10. *Devlet Bakanı Mehmet Aydın'ın, TRT'yi Ergenekon soruşturmasının propaganda aracına dönüştürmek, firari şüphelileri TRT ekranlarına çıkarıp siyasi muhalifleri sindirmeye yönelik açıklamalara göz yummak ve yargının etkilenmesine zemin oluşturmakla suçlanması.*

11. Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin'in, yargıç ve savcılarının telefonlarının dinlenmesi ile Deniz Feneri davasının Türkiye'deki asıl faillerine ulaşılmaması konularında görevini kötüye kullandığı iddiası.

12. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan hakkında Mercedes marka otobüsleri üreten Alman Daimler firmasının, enerji, sağlık ve iletişim konularında üretim yapan Alman Siemens firması ile tohumculuk alanında çalışan Amerikan Delta-Pine firmasının Türkiye'de rüşvet dağıtma iddiaları ile ilgili olarak görevi kötüye kullanma iddiası.

2.3.1.5- Sözlü veya Yazılı Soru

Yasama organının denetim yollarından biri olan soru önergesi, kısa, gerekçesiz ve kişisel görüş ileri sürülmeksizin, kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen bir önerge ile hükümet adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bir bakandan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir. Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanır ve başkanlığa verilir. Başkan, İçtüzük şartlarına uygun gördüğü önergeleri gelen kâğıtlar listesinde yayımlar ve başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderir.

Yazılı sorular, başbakanlığa veya ait olduğu bakanlığa gönderildiği tarihten itibaren en geç 15 gün içinde cevaplandırılır. Başkan, bu süre içinde cevaplandırılmayan yazılı sorular için Başbakan'ın veya ilgili bakanın dikkatini çeker. Yazılı sorular, dikkat çekme yazısının gönderildiği tarihten itibaren 10 gün içinde de cevaplandırılmazsa, önergenin süresi içinde cevaplandırılmadığı gelen kâğıtlar listesinde ilan edilir.

TBMM'nin en önemli denetim mekanizmalarından bir olan milletvekili soruları, gerek İç Tüzük'te yer alan hükümler, gerekse meclis başkanlığı ve hükümetin tutumu dolayısıyla çalışmaz hale gelmiştir.

Başka bir kaynaktan kolayca öğrenilmesi mümkün olan ve tek amacı istişare sağlamaktan ibaret konular ile konusu evvelce başkanlığa verilmiş gensoru önergesiyle aynı olan soruların cevaplandırılmayacağı gibi sınırlamalar dolayısıyla milletvekillerinin bilgi alma hakkı önemli ölçüde engellenmiştir.

Kutu 2: AKP Hükümeti Yolsuzluklarla İlgili Bazı Sorulara Yanlış ve Eksik Cevap Vermiştir.

TOKİ 2005 yılında İstanbul İktelli’de bulunan iki arsasını Eskidji Müzayedecilik üzerinden satışa çıkarmış ve bu iki arsa TOKİ iştiraki olan EGYO’ya 72,3 milyon TL’ye satmış ve bu satış karşılığında Eskidji Müzayedecilik EGYO’dan 1,7 milyon TL komisyon tahsil etmiştir. Dolayısıyla TOKİ kendi kendine arsa satarken Eskidji Şirketine komisyon ödemiştir. Bu durum YDK Raporlarıyla tespit edilmiştir.

CHP Amasya Milletvekili Hüseyin ÜNSAL tarafından 26 Nisan 2010 tarihinde TOKİ’ye ait gayrimenkullerin satımı sırasında gerçekleştirilen satışlarda komisyon ödenip, ödenmediğine ilişkin sorulara Başbakan Yardımcısı Cemil ÇİÇEK tarafından verilen cevapta TOKİ’nin Eskidji firmasına komisyon ödemediği belirtilerek bu olay gizlenmeye çalışılmıştır.

Milletvekillerinin bilgi edinme hakkının sınırlandırılması ile ilgili bir diğer konu yanlış veya eksik bilgilendirilmeleridir. Milletvekillerinin soruları ile ilgili yapılan incelemelerde, AKP’nin yolsuzluklarla ilgili bazı soruları cevaplandırmadığı, yanlış cevaplandığı veya bilgileri sakladığı anlaşılmaktadır. Özetle, ülkemizde zaten sorunlu ve eksik olan yasama denetimi AKP döneminde gerçekleştirilen uygulamalar ile fiilen çalışmaz hale getirilmiştir. Halkın oyları ile seçilmiş Milletvekilleri çoğu zaman eksik ve yanlış bilgilendirilmiştir. Demokratik parlamenter rejimi içselleştirememiş kişi ve kurumların bilmesi gereken temel gerçek; vekilin aldatılması, asilin aldatılmasıdır.

Başbakan ve bakanlar hakkındaki iddialar nedeniyle, TBMM üye tam sayısının onda biri oranındaki önerge yeter sayısına ulaşamaması veya soruşturma önergesinin reddedilmesi veya kurulan komisyonların Yüce Divan’a sevkine gerek görülmemesi hallerinde iddialar, milletvekili dokunulmazlığı yüzünden, adli yargı mercilerinin denetimi dışında kalmaktadır. Bu durumun “kuvvetler ayrılığı” prensibiyle çelişmesi bir yana, çoğu kez önerge yeter sayısına ulaşamaması nedeniyle sadece “suskun kalarak” bir anlamda yolsuzluklara beraat kararı verilmesi kamu vicdanını yaralamaktadır. Dolayısıyla, Başbakan ve bakanların cezai sorumluluğu yargı süreçleri sonunda belirlenmelidir. CHP, Anayasa’nın 99. ve 100. maddelerinin bu doğrultuda değiştirilmesi konusunda elinden gelen her türlü çabayı gösterecektir.

Yolsuzlukla mücadelede bu eksiği gidermek amacıyla birçok ülkede örnekleri bulunan ve yolsuzlukla mücadelede etkin rol oynayan “Yolsuzlukla Mücadele Daimi Komisyonu”nun kurulması için, TBMM İttüzüğünde gerekli değişiklikler yapılmalı ve bu komisyona, soruşturma komisyonlarının yetkilileri ile uzman, denetçi, hakim, savcı, emniyet ve istihbarat görevlileri de dahil olmak üzere uzmanlardan oluşan geçici alt komisyonlar oluşturma yetkisi verilmelidir.

2.3.2- Yargı Denetimi

Sağlıklı ve iyi işleyen yargısal denetimin ilk ve temel kuralı yargı organlarının, yasama ve yürütme organlarından bağımsız olmasıdır. Bu bağımsızlık demokrasiler içerisinde kuvvetler ayrılığı ilkesi ile sağlanır.

Ülkemizde yargı bağımsızlığı her zaman tartışma konusu olmuştur. Yargının bağımsızlığı konusundaki tartışmalar son yıllarda Avrupa Birliği tarafından da sürekli gündeme getirilmektedir. Avrupa Birliği nezdinde kurulan GRECO’ya (Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu - Group of States Against Corruption) üye 44 ülkede, gözlem ve denetimler yapmaktadır.¹² GRECO’nun en son 2008 yılında ülkemizde yaptığı incelemeler sonucunda düzenlediği raporda yargı bağımsızlığına ilişkin olarak aşağıdaki tavsiyelerde bulunulmuştur:

- 1- Hakimlerin denetim ve atanması ile ilgili olarak Adalet Bakanlığı’na karşı bağımsızlığının daha da artırılması,
- 2- Savcılık soruşturması için yürütme tarafından izin verilmesinin, cezai takibatların etkinliği üzerindeki etkisinin analiz edilmesi ve ceza yargılaması bağımsızlığından fiilen yararlanan kamu görevlileri kategorisini azaltmak için ilk idari soruşturma ve kovuşturmada idarenin onay vermesi sisteminin yeniden düzenlenmesinin değerlendirilmesi.

12 Eylül 2010’da yapılan referandum sonucunda kabul edilen değişikliklerin Avrupa Birliği’nin yolsuzluklarla ilgili en yetkili kuruluşu olan GRECO’nun yargının bağımsızlığı ile ilgili tavsiyelerine taban tabana zıt olduğu anlaşılmaktadır. Burada dikkat çeken bir husus da Avrupa Birliği yetkililerinin ülkemizle ilgili birçok tavsiye kararına aykırı olan referandum konusu düzenlemelere açık destek vermesidir.

¹² 4 Mayıs 1998 tarihinde gerçekleştirilen 102. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi toplantısında alınan (98) 7 sayılı kararla bir “kısmi ve genişletilmiş anlaşma” şeklinde kurulmuştur. Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin yanı sıra ABD de GRECO üyesidir. Üye sayısı her geçen gün artmakta olup 2007 Şubat’ında Rusya’nın da katılımıyla 44 üyeye ulaşmıştır. Türkiye 1 Ocak 2004 tarihinden bu yana GRECO’ya üyedir.

Referandum sonucunda adalet bakanı konumu güçlendirilmiş bir biçimde HSYK içerisinde kalmış ve Anayasa'nın 125. maddesine eklenen "Yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz" hükmüyle haklarında yolsuzluk veya usulsüzlük iddiası bulunan bürokratların "soruşturulmamasına" ilişkin siyasi iktidarın verdiği kararlara itiraz edilemez hale getirilmiştir. Çünkü, bu kararlar idari takdir niteliği taşıdığından bu kararların yerindeliğinin tartışılması mümkün değildir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında, bağlı olunan bakanın bilgisi haricinde organize bir yolsuzluğun gerçekleştirilmesi çok zordur. Bu gerçek ortada dururken, bir bakanın bilgisi dahilinde suç işleyen memurlarının yargılanması için soruşturma izni vermesini beklemek akılcı değildir.

Ülkemizde her yıl tapu dairelerinde, vergi dairelerinde, gümrük idarelerinde, belediyelerde, trafik denetlemelerinde milyonlarca işlem gerçekleştirilmektedir. Kamu İhale Kurulu kayıtlarına göre 2003-2010 yılları arasında yaklaşık 377 milyar TL tutarında 1 milyona yakın ihale yapılmıştır. Yapılan bunca işlem sırasında sadece 366 kamu görevlisi yolsuzlukla suçlanmış ve hüküm giymiştir.¹³ Bu sonuçlara bakıldığında, ülkemizin dünya yolsuzluk sıralamasında 60. sırada bulunmasını açıklamak mümkün değildir.

Yargı Etiği

Bağımsızlık

Tarafsızlık

Doğruluk ve Tutarlılık

Dürüstlük

Eşitlik

Ehliyet ve Liyakat

¹³ Hüküm giyen kamu görevlilerinin eğitim durumuna bakıldığında bunların ağırlıklı bir kısmının orta okul ve lise mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Bilindiği üzere organize yolsuzluklar genelde üniversite mezunu olan orta ve üst düzey kamu görevlilerinin iştirakiyle gerçekleştirilmektedir. Yolsuzluk suçundan hüküm giyen 366 kamu görevlisinden sadece 55'i üniversite mezundur.

Türkiye’de yargının durumunu daha açık ortaya koyabilmek amacıyla yargı etiği konusunda uluslararası standartlara ve Avrupa Birliği müktesebatında temel ilkeleri hatırlamakta fayda vardır.¹⁴

Anayasa’nın 138. maddesi, yargıçların, “Anayasa’ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre” hüküm vereceklerini belirtmiştir. Yargı kararlarındaki tek ve temel norm “hukuk”tur. Anayasa’da yer alan “demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti” ilkeleri, hukuk yoluyla yargıya baskıyı önleyen ilkelerdir. “Kanun devleti” ile “hukuk devleti” arasındaki ayırım burada kendisini göstermektedir.

Hukuk devleti ilkelerine uygunluğun denetimi de, bu ayrımı yaşama geçirmek için “çoğunluk”tan “çoğulcu demokrasi”ye geçişin en temel ilkesi olmuştur. Yargı bağımsızlığı, yargı tarihiyle birlikte anlam kazanan, inceleme ve araştırmalar yanında asıl olarak uygulamada ortaya çıkan evrensel ilkeler bütünüdür. Ekonomik, sosyal ve kültürel süreç, yargı bağımsızlığı ilkelerini yaşama geçirirken, aynı zamanda yargıya baskının örnekleriyle de doludur. Kurum ve kurallarıyla eksiksiz çalışan bir demokrasi hedefi esas alınacaksa, yargı bağımsızlığını zedeleyen birçok unsurun kısa zamanda çözümlenebilir olduğu açıktır.

Bütün mesele siyasi iradenin, erkler ayrılığı ilkesini benimseyecek bir demokratik yapıyı özümsemiş olmasıdır. Türkiye’de eksikliği duyulan tam da budur. Dolayısıyla gidişin yönü, tüm erkleri tek bir elde toplayan otokratik bir rejimdir. CHP bu gidişatı durdurma mücadelesini vermektedir. Bu mücadelesini uluslararası demokratik kamuoyuyla paylaşmak ve onun desteğini almak da önde gelen kaygılarından biridir.¹⁵

¹⁴ Bu konuda daha fazla bilgi için bakınız: *BM Bangalore Yargı Etiği İlkeleri*, 2003/43, *Avrupa Konseyi Hakimlerin Rolü ve Bağımsızlığı Tavsiye Kararı*, R(94)12 ve *Yargı Bağımsızlığı İlkeleri*, 1985.

¹⁵ Bu konuda daha fazla bilgi için CHP’nin Aralık 2010 tarihli, *Yargıya Baskı Raporu’na* bakınız

Kutu 3: Birleşmiş Milletler Bangalore Yargı İlkeleri Önsözü

Önsöz

Uluslararası İnsan Hakları Bildirgesi'nin, herkesin, hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesinde ve kendisine herhangi bir suç isnadında bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından tam bir eşitlikle, adil ve aleni olarak yargılanma hakkına sahip olduğunu temel bir prensip olarak tanıdığı olmasından,

Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin, herkesin mahkemeler önünde eşit olduğuna, ve hakkındaki bir suç isnadının veya hak ve yükümlülükleri ilgili bir hukuki uyumsuzluğun karara bağlanmasında, hukuken kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir yargı yeri tarafından adil ve aleni olarak sebepsiz gecikme olmaksızın, yargılanma hakkına sahip olduğunu garanti altına almış olmasından,

Bölgesel insan hakları belgelerinde, ulusal anayasalarda, yasalarda ve yazılı olmayan hukukta, ve hukuksal teamül ve geleneklerde yukarıda anılan prensip ve hakların tanınmış olması ya da yansıtılmış olmasından, Diğer tüm hakların, nihai anlamda icra edilebilmesinin, yargıya ilişkin konuların tam ve doğru bir şekilde yönetimine bağlı olması keyfiyetinin; insan haklarının korunması açısından yetkili, bağımsız ve tarafsız bir yargıya vurgulama yaptığından,

Aynı şekilde yetkili, bağımsız ve tarafsız bir yargının, meşruiyet ve hukuk devleti ilkesine riayet açısından, mahkemelerin görevlerini yerine getirip getirmediği hususunda esaslı bir unsur olmasından,

Modern ve demokratik bir toplumda, yargının iç tutarlılığı ve manevi gücü ile yargı sistemine olan kamusal güvenin son derece önemli olmasından,

Bireysel ve kurumsal olarak yargı sistemine olan güveni sürdürme ve artırma çabası ve kamusal bir güvence olarak, hakimlerin hâkimlik makamına saygı göstermeleri ve onur duymalarının esas olmasından,

Yargı etiği ile ilgili yüksek standartları muhafaza etmeye ve ilerletmeye yönelik temel sorumluluğun, her ülkede yine yargının üzerinde olmasından,

Ve Yargının Bağımsızlığına Dair Birleşmiş Milletler Temel İlkelerinin yargının bağımsızlığını güvence altına almak ve ilerletmek için dizayn edilmiş olması ve evvelmirde bu ilkelerin devletlere yöneltilmiş olmasından dolayı,

Hakimlere yönelik meslek ahlâkı standartlarını oluşturmak niyetiyle,

PRENSİPLER (ETİK İLKELER) tasarlanmıştır. Bu prensipler, hakimlere rehberlik edecek ve yargı etiğini düzenleyecek bir çerçeveyi yargıya temin edecek şekilde öngörülmüştür.

Yine bu prensipler, yasama ve yürütme mensupları ile avukatların ve kamuoyunun, yargıya daha iyi destek olmalarına ve onu daha iyi anlamalarına yardımcı olacak şekilde tasarlanmıştır. Bu prensipler, hakimlerin; yargı mesleği standartlarını takviye etmek üzere oluşturulan ve bizzat kendileri de bağımsız ve tarafsız olan uygun kurumlar karşısında, mesleki davranışlarından dolayı sorumlu olduklarını varsayar ve bu prensipler, hakimleri bağlayıcı mevcut hukuk ve davranış kurallarını değiştirmeyi değil onları tamamlamak niyetiyle öngörülmüştür.

2.3.3- İdari Denetim

Etik ve ahlaki değerlerin kurumlar içerisinde yerleşmesi için faaliyetlerin bu değerler içerisinde yürümesini sağlayacak etkin kontrol mekanizmaları kurulmalıdır. Bu kontrol mekanizmaları, işlemlerin yapılmasından önce önleyici kontrol, işlemlerin yapıldığı sırada düzeltici kontrol ve işlem yapıldıktan sonra ortaya çıkarıcı kontrol olarak sayılabilir. Bu mekanizmaların uygulama modelleri ile ilgili olarak COSO¹⁶ ve COCO¹⁷ adı verilen iki temel model bulunmaktadır. Uluslararası alanda yönetimin kontrol mekanizmaları ile ilgili olarak geniş bir literatür bulunmakta olup konunun teknik tartışmalarına çalışmamızda yer verilmeyecektir.

Modern yönetim ve denetim anlayışının bir diğer sonucu da risk tabanlı yönetim ve kontrol anlayışıdır. Risk tabanlı yönetim anlayışında, kurumların geçmiş işlemleri istatistiki-ekonometrik analizlere tabi tutularak, kurumsal tecrübeler ışığı altında geleceğe ilişkin iş planları ve modelleri hazırlanmaktadır. Risk tabanlı yönetim tercihinin başarılı olması için karar destek modellerine yönelik veri, beklenti ve varsayımların, rasyonel, ölçülebilir ve öngörülebilir olması şarttır. Aksi takdirde, kurumlarda risk tabanlı yönetimi uygulama şansı olmayacağı gibi mevcut yönetim yapısının da zarar görmesi ihtimali ortaya çıkabilecektir. AKP döneminde bu riske dikkat edilmemiş ve modern yönetim adı altında yapılan uygulamalar sonucunda kamu yönetimine bir değer katılmadığı gibi, var olan sistem de bozulmuştur.

AKP döneminde modern yönetim adı altında yapılan uygulamalar sonucunda kamu yönetimine bir değer katılmadığı gibi, mevcut sistem de bozulmuştur.

Uluslararası denetim standartlarının tamamı ahlaki ve etik standartlar ile bağımsızlık standartlarına dayanmaktadır.¹⁸ Ahlakî ve etik değerlerden

¹⁶ COSO modeli olarak bilinen "İç Kontrol Bütünlük Çerçeve" başlıklı rapor, Amerika Birleşik Devletleri'nde Treadway Komisyonunu Destekleyen Kuruluşlar Komitesi tarafından 1992'de yayımlanmıştır. Daha fazla bilgi için bakınız: <http://www.coso.org/>

¹⁷ COCO modeli olarak bilinen "Kontrol Rehberi" başlıklı rapor, Kanada'da Mali Müşavirler Enstitüsü tarafından 1995'de yayımlanmıştır.

¹⁸ Uluslararası arenada birçok kurum tarafından denetim ve kontrole (yönetim) ilişkin standartlar yayınlanmakla birlikte yayınlanan tüm bu standartlar Amerika Birleşik Devletleri orijinli Uluslararası Muhasebe ve Denetim Standartlarını (International Accounting and Auditing Standards) referans olarak almaktadır. Bu konuda daha fazla bilgi için bakınız: www.ifac.org

yoksun, bağımsızlığı tam sağlanmamış bir denetim kurumunun diğer standartlara uyması mümkün değildir. AKP iktidarı, uluslararası standartlara uyum adı altında çıkardığı yasalarla ilk olarak fazla bağımsız olduğunu düşündüğü ve uyguladığı yolsuzluk düzeninin önünde engel olarak gördüğü kamu denetim kurullarını etkisiz hale getirmeyi amaçlamıştır.

Uluslararası denetim standartlarına ve denetimle ilgili Avrupa Birliği direktiflerine göre etkin denetim için temel ölçütler aşağıda yer almaktadır.

Şekil 5: Etkin Denetim Ölçütleri

AKP, kamu denetiminde yukarıda yer alan ilkelerin tamamının aksine uygulamalar içinde olmuştur. Yolsuzlukları tespit eden denetim raporları uygulamaya konulmamıştır. Bu raporları yazan denetçiler özlük haklarıyla ilgili ayrımcılığa tabi tutularak diğer denetçilere mesaj verilmiştir. Yolsuzlukları aklayan denetçiler terfi ettirilerek ödüllendirilmiştir. AKP'nin bu havuç ve sopa politikası bazı denetçiler arasında yolsuzlukları aklayarak terfi alma konusunda ilkesiz bir yarış başlatmıştır.

2.3.4- Sivil Denetim

Toplumların yaşam kalitesi ve refah düzeyi o ülkenin yönetim kalitesine ve etik değerlerine bağlıdır. Demokratik ülkelerde etik değerlerin en etkin kontrol mekanizması halk (sivil) denetimidir.

Halkın yolsuzluklardan hesap sorabilmesi için tam, zamanında ve eksiksiz bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda medya son derece önemli bir işleve sahiptir. Ülkemizde yolsuzlukla mücadele konusunda medyanın durumu hiç de iç açıcı değildir.¹⁹

Yolsuzluklarla ilgili haber yapan, program hazırlayan veya köşe yazısı yazan gazeteciler siyasal iktidarın gazabına uğramıştır. Çalışmamızın yazım tarihi itibarıyla 61 gazeteci görülmekte olan davalar kapsamında tutuklanmıştır. Siyasal iktidarı eleştiren gazeteciler AKP'nin medya patronlarına yaptığı baskılar sonucu işlerinden atılmıştır. Deniz Feneri E.V. yolsuzluğu ile ilgili haber yapan medya grubuna yaklaşık 4,5 milyar dolar vergi cezası kesilmiş, Başbakan, halkı bu medya grubunu boykota çağırmıştır. AKP'nin medya üzerinde uyguladığı baskı ve karartma sonucunda yolsuzlukla mücadelede medya etkisiz hale getirilmiştir.

Finansal kaynakları, medya gücü ve uluslararası desteği sınırsız olan AKP'nin kurduğu bu yolsuzluk düzenine son vermek için yapılacak seçimlerde sadece CHP'nin değil, tüm sivil toplum kuruluşlarının ve aydınların da halkımızı doğru bilgilendirmesi gerekmektedir. Halkımız, tam ve doğru bilgilendirildiğinde en doğru seçimi yapacaktır.

Yolsuzluklar ve kötü yönetimi engelleme konusunda etkin olması gereken bir diğer grup ise sivil toplum örgütleridir. Siyasal iktidar, medya organları üzerindeki baskının aynısını sivil toplum örgütleri üzerinde de kurmuştur. İktidarın politikalarını eleştiren ve kötü yönetim ve yolsuzluklarla ilgili araştırmalar yapan sivil toplum örgütlerinin yöneticileri sindirilmiştir.

¹⁹ Bu konuda daha fazla bilgi için CHP'nin Aralık 2010 tarihli, AKP Yönetimi Altındaki Medya Dünyası Raporu'na bakınız.

Bu durum, yurdumuzda kontrol edilemez bir sivil diktanın yolunu açmıştır. İktidarı denetleyecek tüm kurumların etkisizleştirilmiş olması CHP'ye ve halkımıza önemli görevler yüklemektedir. Şu an itibarıyla yolsuzluklar ve kötü yönetimin ezdiği halkımızın sesini duyurabilecek tek kurum CHP olup bu kötü gidişe "dur" diyecek tek güç de seçimlerde oluşacak halk iradesidir. Finansal kaynakları, medya gücü ve uluslararası desteği sınırsız olan AKP'nin kurduğu bu yolsuzluk düzenine son vermek için yapılacak seçimlerde sadece CHP'nin değil tüm sivil toplum kuruluşlarının ve aydınların da halkımızı doğru bilgilendirmesi gerekmektedir. Tam ve doğru bilgilendirilmiş halkımızın en doğru seçimi yapacağı konusunda CHP'nin bir şüphesi bulunmamaktadır.

**Benim için yandaş yok,
sadece ve sadece vatandaş var.
Ve istisnasız her vatandaş
bu ülkenin zenginliğinden
hak ettiği payı almalı.**

**Her vatandaş rahat bir nefes almalı.
İşte ben buna inanırım.**

CHP varsa, herkes için var.

Kemal KILIÇDAROĞLU
Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı

Herkes için

CHP

